

Het schemerlicht

Herinneringen aan een tijdperk

Amadeo Benet Cardona

LETRAS DE AUTOR

© Amadeo Benet Cardona

© Letras de Autor

Teléfono: 91 151 16 14

info@letrasdeautor.com

www.letrasdeautor.com

Maquetación editorial:JD-M

Primera edición: octubre 2015

ISBN: 978-84-16538-38-6

Depósito Legal: M-34352-2015

P.V.P.: 19 € (con IVA)

La reproducción total o parcial de este libro no autorizada vulnera derechos reservados. Cualquier utilización debe ser preferentemente concertada.

Impreso en España - UNIÓN EUROPEA

*Voor mijn moeder, Mercedes Cardona,
die een beter leven had verdiend.*

*Voor de oude bewoners van Ibiza,
afgunstige bewaarders van de wetten van weleer.*

*Voor alle oude palanquero's,
met een speciale vermelding van degenen die in een heroïsche
strijd in hun eigen netten verstrikt raakten.*

Dankbetuigingen

*Aan Chony Rodríguez Martínez, taalkundige en vriendin,
deels schuldig aan het feit dat ik het heb
aangedurfd deze roman te publiceren.*

*Aan mijn vriend Eduardo González Tello,
liefhebber van fotografie, van het eiland Ibiza en het licht.
De foto's bij dit boek zijn van zijn hand.*

De personages, hun namen en omstandigheden in dit verhaal zijn denkbeeldig en elke overeenkomst met de werkelijkheid berust op toeval.

De zonde dat ik de naam van Ibiza en van een van haar dorpen heb geleend als decor komt voort uit een verleiding die ik niet hebben kunnen weerstaan. Ik hoop dat het me vergeven wordt.

*Er bestaat een klein wezentje, een piepklein glimwormpje dat leeft
van dode dromen, onmogelijke illusies en fantasiekarkassen, en wiens
aard, geweven van licht en schaduw, onvergankelijk en onsterfelijk is.*

*Dit kleine glimwormpje, dat zijn maximale schittering vindt in het
schemerlicht, heet herinnering.*

PROLOOG

De rest van de wereld 1951–1960

Als ik me goed herinner kwamen de eerste buitenlandse toeristen ergens aan het begin van de zomer van 1951 aan op Ibiza. Een tijd waarin wij Spanjaarden de slecht genezen wonden van onze burgeroorlog likten en in de broodtrommel angstvallig de rantsoenboekjes bewaarden (je wist immers maar nooit wat er nog kon komen).

De buitenlandse toeristen in de jaren vijftig kwamen voor een lang verblijf en hun koopkracht liep uiteen. Ze verlieten de veerboten in grote automobielen, landden met reguliere lijnvluchten of kwamen simpelweg zoals ze konden. Eerlijk gezegd kon een behoorlijk deel van die eerste gasten - over het algemeen schilders, muzikanten en schrijvers - niet echt toerist worden genoemd, want voor de bewoners van Ibiza stond het woord «toerist» gelijk aan «poen» en sommige van die berooide kunstenaars met hun gebroken dromen en slechts een paar centen op zak zou je eerder *hippies* dan toeristen hebben genoemd.

Maar dat kleine woordje zou pas in zwang raken tegen 1965 toen de eerste echte *hippies*, net als veel andere dingen, al waren opgeslokt door het massatoerisme.

Ondanks de enorme kloof in mentaliteit, gedrag en «portemonnee» tussen die eerste bezoekers uit de rest van de wereld was er één doel dat hen verbond en dat ze meer dan iets anders uitdroegen: ze waren gekomen om het er eens goed van te nemen.

En daarin slaagden ze glansrijk, want in de nadagen van het post-burgeroorlogtijdperk, toen de peseta nog geen cent waard was, was elke munt die niet met het gelaat van Generalísimo Franco was bedrukt goed voor een eet- en drinkfestijn van jewelste, terwijl om hen heen de onschuldige en tegelijkertijd dankbare bewoners van Ibiza de dans van Ses Nou Rodades¹ dansten.

Jong was Ibiza toen.

En jong de rest van de wereld.

---

¹ Typische dans waarbij de danseressen om de dansers heen draaien.

DEEL ÉÉN

GISTEREN

Een rustige wereld

Toni stak een sigaret op, liet het pakje Ducados op het witmarmeren tafelblad ploffen en nam een slok bier. Het koele drankje bezorgde hem een prettig gevoel van kracht in zijn borst. Achterover geleund in de versleten rieten stoel keek hij met half toegeknepen ogen en navelstaarderig hoe de rooksierten opstegen en tegen het oude verschoten zonneschermbotsten dat het terras van de bar tegen de felle zonnestralen beschermde.

Het was eind juni, iets na drieën 's middags in een klein dorp op het eiland en hoewel El Refugio de drukst bezochte bar van het plaatsje was, was En Joan d'en Recó, de oude en gezette eigenaar van het etablissement, zo verstandig geweest om geen grammofoon aan te schaffen. Zo bleef dankzij het bescheiden talent van de goede man de siësta verschoond van de opdringerige ritmes van populaire nummers. De enige muzikale klanken die er doordrongen, waren het luie gezoem van de muggen en het monotone gepruttel van een verre motor. Geluiden die af en toe werden overstemd door het luide gekwaak van reuzenpadden, in close harmony met het oudste van alle liedjes dat door wagenwijd geopende balkondeuren klonk: de serenade van de slapenden.

Ondanks hun vreedzame inborst hielden de inwoners van Santa Eulalia er namelijk een schandalige wijze van snurken op na.

Binnen in de bar klonk een soort donderslag: «En veertig!». Het was de stem van de burgemeester, bekender door de kracht waarmee hij op het groene kleed van de kaarttafel sloeg dan vanwege zijn subtiële spel. Toni schurkte nog eens tegen de rug van zijn stoel, legde een blote voet op de stoel tegenover hem en liet opnieuw een mondvul rook ontsnappen. Hij glimlachte vergenoegd. Hij was weer thuis.

Hij was net terug uit Barcelona waar hij het eerste jaar aan de Academie voor Architectuur had afgerond. Dat vervulde hem met trots en tegelijkertijd moest hij grinniken toen hem de aloude zegswijze van het eiland te binnen schoot: «op Ibiza leven slechts drie soorten mensen: visserskinderen, boerenkinderen en klotekinderen».

Zelf was hij kind van een eenvoudige boer, maar hij wilde graag dat zijn eigen kinderen op een dag tot een nieuw soort Ibiza-bewoners zouden behoren: kinderen van professionals.

Zijn leven was compleet veranderd op de dag dat, ongeveer een jaar geleden, zijn moeder hem bij zijn arm pakte en met trillende stem in zijn oor fluisterde:

‘Je vader wil je spreken, hij wacht op je in de keuken.’

Toni had een wee gevoel in zijn maag gekregen. Slechts één keer eerder in zijn leven had zijn vader hem willen «spreken» en dat was om hem een geducht pak slaag te verkopen. Dat was echter niet de reden dat hij bang was voor zijn ouweheer, want de klappen die destijds zijn achterste in vuur en vlam hadden gezet waren verdiend geweest en bovendien had hij hem daarna nooit meer aangeraakt. Maar elke keer dat zijn moeder boos was, dreigde ze met zijn vader en kwam ze met verhalen over hem die het zelfs de meest onverschrokken dun door de broek deden lopen. Bijvoorbeeld dat hij als hij dronk half gek werd en met iedereen op de vuist ging. Of dat hij, ook al was hij een aartsgierigaard, in staat was om zonder blikken of blozen zijn hele hebben en houwen bij een spelletje kaarten te verspelen.

Een keer ging ze zelfs zo ver te beweren dat zijn ouweheer in zijn jonge dagen iemand had vermoord. Maar toen Toni daarover doorvroeg, sloeg ze met haar hand in de lucht en siste:

‘Je vader is een duivel.’

Uit zijn moeders woorden sprak irritatie en verholen wrok. Als zijn ouweheer al een duivel was, dan wel de duivel van de matigheid. Want Toni had hem nog nooit te veel zien drinken of te veel zien eten of lachen of praten en als hij bij het kaarten al ooit iets had verspeeld was dat hooguit een kopje koffie.

Maar als op je centen letten betekende dat je gierig was, dan kon zijn moeder op dat punt wel eens gelijk hebben. De man ging er prat op dat hij nooit iemand een cent geleend had en dat hij zelf ook nooit van iemand iets had geleend. Hij zei altijd smalend dat hij een deal met de financiële wereld op het eiland had: de bankiers verkochten geen sla en hij leende geen geld uit.

Ook met zijn gevoel voor humor was zijn ouweheer spaarzaam, en evenmin was hij erg kwistig met het uiten van zijn emoties: zelden aaide hij zijn beesten of had hij een lief woord voor iemand. Maar hij respecteerde alles en iedereen zoals hij zichzelf respecteerde. En dat respect vertaalde zich in een obsessieve netheid.

Zelfs wanneer hij op het land werkte, droeg hij witte overhemden, soms oud en versleten maar altijd smetteloos schoon. Ook hield hij de stallen schoon, net als de hoefijzers van de paarden, en de voren die hij in de grond trok waren zo recht en hadden zulke scherpe kanten dat ze niet door mensenhanden gemaakt leken.

Hierdoor kwam het dat Toni de overtuiging van zijn moeder wel begreep, ook al deelde hij haar mening niet. Want één ding stond vast: behalve een welhaast onmenselijk perfectionisme bezat zijn ouweheer kwaliteiten die niet goed bij zijn nederige staat pasten.

Hij was in die tijd een jaar of zestig en hoewel in het dorp niemand van die leeftijd de kans had gehad om meer dan de lagere school te bezoeken lag er op zijn nachtkastje een Bijbel (moeder fluisterde altijd dat hij protestant was) en was hij in staat om een brief zonder spelfouten te schrijven in dat sierlijke handschrift van hem waarmee hij woorden en uitdrukkingen smeedde die niet voor die plek of de mensen daar bedoeld leken.

Maar als iemand hem bestookte met vragen over hoe en waar hij die vaardigheden had verworven deed zijn ouweheer er het zwijgen toe en grijnsde hij de typische halve grijns van mensen die een geheim hebben.

Een keer op een zomeravond toen hij met zijn moeder buiten zat, had hij het haar gevraagd:

‘Moeder, hoe heb je vader leren kennen?’

Het iele vrouwtje had met een dun stemmetje geantwoord:

‘Hij kwam van buiten.’

Haar woorden klonken onverschillig, maar haar ogen dwaalden naar de verte in de diepdonkere nacht alsof zijn ouweheer uit een of andere duistere hel was gekomen waar het daglicht nooit doordrong.

Zo had Toni met meer verwachting dan angst de keukendeur opengeduwde.

En daar stond zijn vader, onder de brede schoorsteen van de boerenkeuken.

Smalle schouders, krom door de jaren, met minder vlees op zijn botten dan de stok waarop hij leunde. Het lichaam van een eenvoudige grijsaard, gewoon een boertje zouden mensen gezegd hebben.

Maar zijn handen met hun lange en soepele vingers, schraal door de zon op het land en gevlekt door de jaren, hadden fluweelzachte palmen die noch zijn leeftijd noch zijn werk verraadden.

Boven zijn lage voorhoofd droeg hij een zwarte alpinopet die met zijn schedelpan vergroeid leek. Toni schrok altijd bij de gedachte dat zijn ouweheer daar zijn geheimen bewaarde, in een hoekje van de voering van zijn pet.

‘Dag vader.’

De oude man reageerde niet op zijn begroeting en nam hem in plaats daarvan van top tot teen op alsof hij hem de maat nam. Zijn benige gelaat, voorzien van grote spitse oren en felle diepliggende ogen verleende hem het verontrustende aanzien van iemand die inderdaad geheimen had.

Toen hij klaar was met zijn inspectie zei hij zonder omhaal:

‘De meester zegt dat je aanleg hebt. Zou je willen studeren?’

Toni schrok op.

‘Weet u, vader... ik weet dat we geen geld hebben en dat de oogst niet... en dat eh...’

‘Verdomme! Wat is dat toch met jullie dat jullie niet gewoon antwoord geven als je iets wordt gevraagd! Zou je willen studeren? Nou?’

‘Ja... ja, dat zou ik graag willen; nu weet u het, vader...’

‘Daarom vraag ik het je ook, om het te weten.’ De lippen van zijn ouweheer ontspanden zich, waardoor een rij tanden zichtbaar werd, gaaf als een kunstgebit. ‘Ik wil niet dat mijn zoon van ‘s morgens vroeg tot ‘s avonds laat moet ploeteren om de kost te verdienen zoals ik genoodzaakt was te doen.’

Een week na dit korte onderhoud, toen Toni van school onderweg was naar huis, was zijn moeder hem met een vuurrood hoofd tegemoet gekomen. Hij had haar nog niet gezien of hij wist al dat dit meer was dan een van haar gebruikelijke «buien». Ze was helemaal van streek.

‘Oh, jongen toch! Weet je wat je vader nu weer heeft gedaan! Dit zal ik hem nooit vergeven! Nooit!’

‘Moeder! Hij heeft je toch niet geslagen, hè?’

‘Geslagen? Had ie me maar doodgeslagen, dan stond ik nu niet op straat! Begrijp je, mijn lieve kind? Op mijn leeftijd op straat!’

‘Op straat? Waar heb je het over?’

‘Je hebt het goed gehoord! Op straat! Och arm kind, ik heb het altijd al gezegd... op een dag dan... dan stort die ellendeling ons nog eens... En moet je kijken... wat ie nu toch gedaan heeft!’

‘Is hij soms ...eh... vertrokken?’

‘Vertrokken? Dat had ie dertig jaar eerder moeten doen, vertrekken! Maar nee hoor, hij moest zo nodig blijven en mij gek maken.’

‘Moeder! Vader...’

‘O, neem je het voor hem op? Je zou een man moeten zijn! Nu moet je eens goed luisteren. Jouw vader... die ellendeling van een vader van je, die heeft alles verkocht! Ja, jongen, echt waar! Alles! Zelfs het huis van mijn moeder, God hebbe haar ziel, is verkocht! Hij heeft me al veel dingen gelapt en ik heb hem altijd vergeven... maar het huis van mijn arme moeder verkopen... Sa Finca d'en Torres! Dat vergeef ik hem niet, zolang als hij nog leeft, de rotzak! Ach, mijn lieve Heer! En wat ik nog het ergste vind, is dat jij, mijn kind, straks niets hebt, voor mezelf hoef ik niets, ik ben al oud... Maar mijn moeders huis, nee, dat niet! Daar zal ie voor boeten! Ik stop iets in z'n koffie! Daar vraagt ie al jaren om!’

‘Schoft, ellendig stuk vreten! Rattengif! Dat is het, dat geef ik hem! Je verdiende loon, klootzak! Het huis van mijn moeder, hè? Nou, je zult nog wat beleven!’

Terwijl zijn moeder met haar waaier de hitte van haar woede en frustratie verdreef en zich verkneukelde in de smaak van haar toekomstige wraak dacht Toni na over de gevolgen die die eenzijdige beslissing van zijn verwekker voor hem had en onthield zich wijselijk van commentaar. Zijn ouders zaten samen op een vreemdsoortige tandem en leken verschillende richtingen uit te trappen. Maar hij wist dat ze een gemeenschappelijk doel nastreefden en dat was niets anders dan het welzijn van hun enige telg.

Natuurlijk besepte Toni onmiddellijk dat de verkoop van het familiebezit de sleutel tot zijn nieuwe toekomst was. Maar hij kon zich in de verste verte niet voorstellen hoe groot dat offer voor zijn vader was geweest.

Een eilandbewoner van eer zou nooit afstand doen van de familiewoning, die was simpelweg heilig. Door dat te doen had de oude boer zichzelf veroordeeld de rest van zijn dagen in onzekerheid te leven. En het ergste was dat hij de last van die twijfel in zijn eentje moest dragen, want zijn daden verklaren zou een teken van zwakte zijn geweest. En dat was niet gewoon een zonde, maar een heiligenschennis die een gezinshoofd onwaardig was. Voor zijn eigen bestwil en dat van

de zijnen kon hij slechts hopen dat zijn offer het beoogde resultaat zou hebben.

De reikwijdte van de kweeling van zijn ouwe heer kon Toni niet overzien, maar op die dag begreep hij dat de «bouwboom» en de teloorgang van het familiebezit in de toekomst verreikende gevolgen zouden hebben, niet alleen voor zijn leven en het leven in zijn dorp, maar voor het leven van alle eilandbewoners.

Helaas deed niet iedereen die zijn bezit verkocht dat even weloverwogen en belangeloos als zijn vader had gedaan. De meesten zagen hun schaapjes al op het droge staan en stortten zich halsoverkop in de speculatie met onroerend goed zonder stil te staan bij de langetermijngevolgen van hun daden.

Wie als eerste het deksel van de «doos des onheils» had gelicht wist hij niet. Maar hij kon zich de dag nog goed herinneren waarop En Toni Joan zijn Sa Punta Rotja had verkocht: ongeveer twintig *turnais*² rotsgrond op een steile helling die werd gegeseld door de zoute zeewind, waardoor er op zijn land niet veel nuttigs groeide, enkel wat verlepte pijnbomen, een paar jeneverbessen, gebogen door de tramontanawind, en vier armetierige lage struiken. Vanaf de dag dat bekend werd dat de koop in kwestie was gesloten voor de fabuleuze som van vijftienduizend peseta snelde het onzalige nieuws door de hoofdstraat, ging het eethuisje Casa Rosita in, drong El Refugio binnen en klom nadat het moestuintjes en lapjes grond was overgestoken omhoog naar Es Puig de Missa, waar het de graven van de doden deed schudden; er was geen rots, struik of erf meer over waaraan geen prijskaartje hing en de jacht op de kapitaalkrachtige «Mister» werd het favoriete tijdverdrijf van tot dan toe behoudende boeren.

Net als bij alle nieuwigheden steeg de speculatiekoorts tot onvermoede hoogte. De ouderen waren vanwege hun grote domheid (dit etiket kreeg hun liefde voor traditie en gezond verstand opgeplakt) minder genegen om zich van de bezittingen die hun ouders hadden nagelaten te ontdoen. De jongeren zagen echter enkel gouden bergen die ze onmogelijk konden weigeren: «vissen, boeren, spitten? Verkopen en je eigen zaak beginnen! Of anders fatsoenlijk werk zoeken, het betaalt goed en je hebt status! De vooruitgang is gekomen! Die oudjes zijn niet goed snik! Wie wordt er nou boer of visser als je ober kunt worden?» Ja..., zonder overdrijven, peinsde Toni, ontsteld. In die dagen van euforie waren veel kinderen in staat hun

---

² Ongeveer 450 m².

ouderlijk huis (met hun ouders er nog in) te verkopen om zich te kunnen hullen in de sjieke smoking van een maître d'hôtel of het uniform van eenvoudig ober. Er zouden niet veel jaren verstrijken voordat ze inzagen dat het in het wilde weg te gelde maken van ouderlijk erfgoed brood voor vandaag en honger voor de dag van morgen had opgeleverd.

Maar tegen die tijd zou het al te laat zijn.

Gelukkig had zijn vader, gezegend met meer gezond verstand en financieel inzicht dan de meeste van zijn soortgenoten, alle mogelijkheden goed doorgerekend. Een klein deel van het geld dat de verkoop had opgeleverd investeerde hij in de aankoop van een klein bescheiden winkeltje in de Calle San Jaime. Het geld dat over was, zette hij op een spaarrekening om de studie van zijn zoon te betalen. Zo konden ze het volgens de ouwe redden tot de jongen was afgestudeerd.

Wat zijn ouweheer voor zich hield, was zijn hoop dat hij met een beetje geluk en door de buikriem aan te halen op een dag Sa Finca d'en Torres weer kon terugkopen. Evenmin vertelde hij dat hij dat niet alleen als een reële mogelijkheid zag, maar ook als een middel om zichzelf 's ochtends in de spiegel in de ogen te kunnen kijken.

Dit was een van de best bewaarde geheimen van zijn ouweheer, en het hoe en waarom de Torres (de achternaam van zowel zijn vader als zijn moeder) ophielden boeren te zijn en kleine middenstanders werden.

Het leek alsof er honderd jaar in plaats van een paar maanden waren verstreken, maar toch herinnerde Toni zich tot in detail de dag waarop zijn ouders afscheid namen van hun zoon die ergens ver weg ging studeren.

Zoals het hoorde, hilde zijn moeder tranen met tuiten terwijl ze hem in één moeite door overlaadde met allerlei tips en raadgevingen; zijn ouweheer zei daarentegen slechts één zin:

‘Ga de wereld ontdekken.’

Een holle frase? Allesbehalve. Toni begreep heel goed wat zijn vader hem wilde zeggen. Met zijn zeventien jaar was hij nog nooit van het eiland af geweest. Hij was opgegroeid als een heuse «Emile³»: moedermelk drinken, geiten fokken en in de regen of onder de blauwe hemel bergop en bergaf draven. Dat was de enige wereld die hij kende: de wereld zoals die door God was geschapen. Maar voorbij de ongerepte horizon van het eiland lag zoals hij spoedig zou ontdekken een andere wereld: de Grote

---

3 De hoofdpersoon van het gelijknamige boek van Jean-Jacques Rousseau.

Stad, de wereld die door mensen was gebouwd (of door de duivel, zoals zijn moeder zou zeggen).

En hij wist dat dat als zijn vader inderdaad een \duivel was zoals zijn moeder beweerde zonder twijfel de hel was waaruit hij was ontsnapt. In die andere wereld waren borsten van rubber, was de horizon van cement en de hemel van glas.

Nu, met de komst van het toerisme, was het kalme dorpsleventje opgeslokt door een razende maalstroom die hem deed denken aan zijn leven in de Grote Stad. Toen Toni dat beseftte, ontkwam hij niet aan de vraag wat voor kunstmatige wereld die drang op leven en dood naar vooruitgang en welzijn hun zou brengen en welke rol hij in de onzekere toekomst van die nieuwe wereld op zich zou moeten nemen.

In weerwil van al zijn twijfels kon hij bij de nieuwe uitbarsting van de burgemeester, die net de tweede slag had verloren, niet anders dan glimlachen en zijn ogen sluiten. Het zou nog wel even duren voordat bepaalde gewoontes waren verdwenen.

Achter hem, achter de dikke stenen muren van El Refugio, bevond zich de fine fleur van het dorp: de dokter, de apotheker, de secretaris don Fernando, don Pedro, de pastoor, de twee invloedrijkste raadsleden en de burgemeester. Samengebracht door de grootste bron van intellectuele onrust die het dorp kende: *tute*⁴. De aanwezigheid van alle spelers bij dit treffen na het middageten was verplicht. Een gebrek aan punctualiteit, in zaken slechts een pekelzonde, werd bij dit evenement beschouwd als een ernstige overtreding en afwezigheid van een van de stamgasten werd alleen vergeven op vertoon van een officiële doktersverklaring.

Zo groot was het vertrouwen in de stiptheid van deze zogenoemde «Club van drie uur» dat Juanito, de chauffeur van *La Paquita*⁵ (zo werd de enige bus van het dorp, een oude rammelkast, genoemd), zonder op zijn horloge te kijken claxonnerde en vertrok zodra de burgemeester in beeld kwam, die zichzelf het voorrecht toestond om op de laatste klokslag van drie uur op te duiken.

Deze gewijde bijeenkomsten hadden bij de argwanende inwoners van het stadje al vaak de tongen losgemaakt.

Kwade tongen beweerden dat don Juanito, de winkelier, deze wereld had moeten verlaten omdat hij op het onzalige idee was gekomen om

---

4 Kaartspel, in het Nederlands ook wel *omber* genoemd (NvdV).

5 Ook schamper«roestbak van Quico» genoemd, onder verwijzing naar het uiterlijk en de eigenaar ervan.

precies tussen drie en vier uur 's middags ziek te worden. Om dan, op dat ongelegen tijdstip, medicijnen te krijgen, hoe noodzakelijk ook, zou je de deur van de apotheek moeten forceren. En wanneer Antoniet en Margalida op zondag door de Alameda wandelden, weerklonk er in de schaduwen op de straathoeken onderdrukt gesmoes en geroezemoes. Er werd beweerd dat ze niet waren getrouwd «zoals God gelast», aangezien hun huwelijk door een onbegrijpelijke fout in de planning kort voor het «kaartuurtje» was gesloten en don Pedro uit tijdgebrek de helft van de liturgie had overgeslagen. Ook werd er gefluisterd dat de raadsvergaderingen en debatten op het gemeentehuis een schijnvertoning waren omdat gemeentelijke aangelegenheden daar werden besproken, tussen twee speelrondes door, terwijl de kaarten werden geschud en de inwoners als marmotten lagen te slapen, onwetend van de ingewikkelde machinaties van de sterke mannen van het stadje.

Hoe dan ook, soms vroeg Toni zich af of de oude politici het hadden klaargespeeld om een of andere ernstige stommitieit verborgen te houden, een of andere blunder van jewelste die een plekje verdiende in de annalen van de bescheiden geschiedenis van het eiland. Erg waarschijnlijk was dat niet, want voor een wandaad van formaat had je mogelijkheden en ook achterbakse talenten van formaat nodig. En in die tijd was er in dat kleine hoekje van de wereld niets of niemand van formaat te vinden, zij het misschien op de scherpe tong van sommige vrouwen en de spreekwoordelijke stijfkoppigheid van de mannen na.

Zo bekeken leed het geen twijfel dat de heersende klasse in de tijd van zijn ouders net zo min was uitgerust om de gemeentekas te plunderen als om die te beheren. Daarom zat er zowel voor bestuurders als bestuurden niets anders op dan veel moeite te doen en hard te werken voor de kost.

Jarenlang hadden de eilandbewoners praktisch uitsluitend geleefd van de zeefauna en de opbrengsten van hun land, vandaar het welbekende cliché «visserskinderen, boerenkinderen en ...kinderen». Het cliché klopte echter niet helemaal, want Ibiza was niet enkel uit zee, velden en akkers gesmeed, maar om precies te zijn uit zee, velden, akkers en bossen. Dichte bossen vol pijnbomen die als de groene golven van een tweede zee een groot deel van het land bedekten en het eiland met een weelderige schoonheid begiftigden.

Schoonheid waarvoor een prijs werd betaald, want hoewel de rijke bossen met even ingenieuze als archaïsche methoden periodiek gekapt en tot houtskool verwerkt werden en zo een van de weinige exportproducten van het eiland naar het vasteland met een zekere winstmarge opleverden,

betekende dat niet dat er voor de keuterboertjes grote stukken vlak bouwland overbleven. De schaarste aan akkerland, gekoppeld aan een gebrek aan water en machines, maakte landbouw op het eiland tot zwaar en ondankbaar werk, enkel geschikt voor opofferingsgezinde geesten. Ondanks of misschien wel dankzij deze problemen waren de landbouwers op het eiland trots op hun gewassen en schreeuwden ze overal van de daken dat aardappels en groenten van Ibiza het gezondste en smakelijkste voedsel ter wereld waren.

«In die tijd ging alles nog rustig,» mijmerde Toni, vol nostalgie. Haast was onbekend (vandaar de bijnaam «Eiland van kalmte») en het toppunt van het sociale leven waren bruiloften, dopen en de varkensslacht, een feest waarnaar zowel kinderen als volwassenen met evenveel enthousiasme en verwachting naar uitkeken als naar kerstavond.

Omdat de mensen nog niet wisten van televisie of radio en elektriciteit een schaars goed was - op het platteland waren geen elektriciteitskabels - bestond verstrooiing op een zomeravond, na een lange werkdag van 's morgens vroeg tot 's avonds laat, erin dat elk lid van de familie een stoel pakte en die voor het huis zette. Bijelkaar op de *porchu*⁶ of in de beschutting van een lommerrijke boom vermaakten ze zich met commentaar op de gebeurtenissen van de dag, kritiek op dorpsgenoten, verhalen over heksen of door simpelweg naar de sterren aan de hemel te kijken. En hoewel er soms geen verhalen te vertellen of voorvallen te becommentariëren waren, heerste er nooit, anders dan tegenwoordig wanneer de moderne apparaten zijn verstomd, volledige stilte. Als de stemmen zwegen hoorde je de ouderen hoesten, de krekels tjirpen en de wind door de pijnbomen, populieren en sinaasappelbomen ruisen: onafscheidelijke vrienden van de nacht die stevast die bijeenkomsten begeleidden.

Zo'n gezonde verstrooiing werd «een luchtje scheppen» genoemd.

---

6 *Porchu*: in traditionele plattelandswoningen op Ibiza is de *porchu exterior* het voorvertrek van de *porchu interior*, een binnenruimte die tegelijkertijd dienst doet als hal, zit- en eetkamer.